

III. SPRAWOZDANIA I INFORMACJE

UROCZYSTOŚĆ JUBILEUSZOWA PROFESORA DRA ALFREDA OHANOWICZA

Dnia 4 IV 1978 r. odbyło się uroczyste posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM z udziałem przedstawicieli innych ośrodków naukowych, poświęcone nestorowi cywilistyki polskiej, Profesorowi drowi Alfredowi Ohanowiczowi z okazji Jego Jubileuszu 90-lecia urodzin i 70-lecia pracy naukowej.

Uroczystość rozpoczęła się przemówieniem Dziekana Wydziału Prawa i Administracji, prof. dr hab. Henryka Olszewskiego, które ukazało sylwetkę Jubilata — wybitnego naukowca, należącego do grona czołowych cywilistów polskich, zasłużonego wychowawcy i nauczyciela akademickiego, niestrudzonego w działalności na polu organizacji nauki i popularyzacji wiedzy, cieszącego się najwyższym autorytetem naukowym i moralnym*.

Wyrazem uznania dla zasług Profesora Alfreda Ohanowicza w Jego działalności naukowej, dydaktycznej i organizatorskiej są liczne zaszczytne wyróżnienia i odznaczenia, jak: Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta, Złoty Krzyż Zasługi, Order „Sztandaru Pracy” II klasy, godność doktora honoris causa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Medal „Zasłużonego Nauczyciela PRL”.

* Obszerny życiorys Jubilata z omówieniem dorobku naukowego opublikowany jest w RPEiS 1963, nr 1, s. 353-358. Życiorys oraz bibliografia prac Jubilata opublikowane są w RPEiS 1968, nr 3, s. III - VIII i 389 - 398.

Mówca z satysfakcją stwierdził, że Wydział Prawa i Administracji UAM może mieć szczególne powody do dumy z dokonań Dostojnego Jubilata. Jest bowiem Professor Alfred Ohanowicz jednym z twórców Uniwersytetu Poznańskiego i Wydziału Prawa. W 1919 r. stanął w szeregu organizatorów Uczelni, objął kierownictwo Katedry Prawa Cywilnego i sprawował je przez 41 lat; dwukrotnie pełnił na Wydziale Prawa funkcję dziekana.

Kończąc przemówienie prof. H. Olszewski złożył Jubilatowi życzenia zdrowia i dalszej pomyślnej pracy dla dobra polskiej cywilistyki oraz odczytał list przesłany z okazji jubileuszu Profesorowi Alfredowi Ohanowiczowi przez JM Rektora UAM, Prof. dr hab. Benona Miśkiewicza. W liście tym, szeroko omawiając wybitne zasługi Profesora Alfreda Ohanowicza w różnych dziedzinach życia publicznego, JM Rektor złożył Jubilatowi w imieniu całej społeczności uniwersyteckiej i własnym wyrazy najwyższego uznania i szacunku.

Charakterystykę drogi twórczej Jubilata oraz główne kierunki Jego zainteresowań prawniczych i związaną z tym aktywność naukową przedstawił w obszernym wystąpieniu prof. dr Zbigniew Radwański. Droga ta wiodła od seminarium profesora Oswalda Balzera na Uniwersytecie im. Jana Kazimierza we Lwowie, kiedy to jeszcze jako student zaczął Professor Alfred Ohanowicz publikować swe pierwsze prace naukowe. Następnie, będąc już doktorem, ogłosił drukiem wiele rozpraw, w szczególności na temat ciężarów publicznych duchowieństwa polskiego, o roli sędziego, o współwłasności, o rozporządzaniu właściciela hipoteką. Rozwijana po ukończeniu studiów bogata działalność naukowa zadecydowała o powołaniu Alfreda Ohanowicza w 1919 r. na stanowisko profesora i kierownika Katedry Prawa Cywilnego na Wydziale Prawa powstającego wówczas Uniwersytetu w Poznaniu. Sprawowanie tego stanowiska łączył Professor Alfred Ohanowicz z licznymi funkcjami na Wydziale Prawa (m. in. był dziekanem wydziału) i funkcjami publicznymi (syndyk Ziemstwa Kredytowego, senator Rzeczypospolitej, członek Trybunału Kompetencyjnego). Jednocześnie intensywnie pomnażał Professor Ohanowicz swój dorobek naukowy, publikując m. in. rozprawę o przyrzeczeniu publicznym, pierwsze w języku polskim podręczniki o prawie niemieckim, liczne artykuły na temat wolności umów, wad oświadczenia woli, zdolności do czynności prawnych. Te ostatnie opracowania wywarły znaczny wpływ na ukształtowanie odpowiednich instytucji w kodeksie zobowiązań.

W okresie powojennym, oprócz podręczników akademickich, wielu rozpraw, artykułów, glos, recenzji, powstały te prace Profesora Alfreda Ohanowicza, które zalicza się do dzieł o fundamentalnym znaczeniu dla cywilistyki polskiej: *Niesłuszne wzbogacenie* i *Zbieg norm w polskim prawie cywilnym*. Lista prac naukowych Jubilata, obejmująca aktualnie około 200 pozycji, nie jest zamknięta. Professor Alfred Ohanowicz nie ustaje w działalności twórczej, między innymi bierze udział w pracach nad systemem prawa cywilnego.

W parze z aktywnością naukową szła zawsze wszechstronna działalność organizatorska i społeczna Jubilata. Do chwili obecnej sprawuje Professor funkcję vice-prezesa Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, jest redaktorem naczelnym Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego.

Mówca stwierdził, że znaczenie obchodzonego Jubileuszu nie polega jedynie na oddaniu należnego hołdu wybitnemu uczonemu, ale przede wszystkim na uczczeniu w osobie Jubilata pewnych godnych upowszechnienia wartości, które reprezentuje Jego twórczość. Walory tej twórczości to nie tylko rozwiązanie wielu poważnych problemów naukowych, doskonałe wiązanie ogromnej wiedzy z pięknym stylem języka polskiego, ale także, co jest istotne, jej metodologiczne założenia. W toku całej swej drogi twórczej był Professor Alfred Ohanowicz wierny bliskiej koncepcjom Iheringa metodzie, traktującej prawo jako instrument rozstrzygania kolizji interesów; zarazem zdecydowanie przeciwstawiał się koncepcjom swobodnego sto-

sowania prawa, prowadzącym w istocie do nihilizmu prawniczego. W przekonaniu prof. Z. Radwańskiego cechy metody stosowanej w twórczości Profesora Alfreda Ohanowicza zasługują na szczególne podkreślenie z tego względu, że tylko w ten sposób uprawiając naukę można dobrze służyć praworządności.

Kolejny mówca, prof. dr Stanisław Kowalski, zastępca redaktora naczelnego Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego, przedstawił ponad 20-letnią działalność Jubilatą na stanowisku redaktora naczelnego Ruchu, akcentując ogrom pracy włożonej przez Niego w funkcjonowanie tego czasopisma.

Następnie Prof. dr Józef Stanisław Piątowski złożył Jubilatowi życzenia i gratulacje w imieniu dyrekcji i zespołu pracowników naukowych Instytutu Państwa i Prawa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie wraz z wyrazami wdzięczności za dzieła będące „kamieniami milowymi” na drodze rozwoju cywilistyki polskiej, ciągle aktualne, mimo zmian ustawodawczych, dzięki swej nieprzemijającej wartości teoretycznej.

Pięknym akcentem uroczystości było wręczenie Jubilatowi przez prorektora Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu, prof. dra Bohdana Gruchmana medalu z okazji 50-lecia tej uczelni, do której utworzenia i rozwoju Profesor Alfred Ohanowicz znacznie się przyczynił.

Na zakończenie uroczystości głos zabrał Dostojny Jubilat. Profesor mówił o motywach, którymi kierował się dokonując wyboru tematów swych prac, o bodźcach, które w dobie zmienności przepisów prawnych skłaniały go mimo wszystko do intensywnej działalności naukowej i stwierdził, że to głównie wewnętrzny twórczy niepokój nakazywał Mu sięgać po tematy kontrowersyjne i trudne teoretycznie i szukać, poprzez ich opracowanie, możliwie najlepszego rozwiązania spornych problemów.

Dziękując za życzenia, gratulacje i piękne bukiety kwiatów, Dostojny Jubilat zapewnił zebranych o swej wzajemnej życzliwości.

Janina Panowicz-Lipska

PROF. ZW. DR KAZIMIERZ KOCOT
(1915 - 1978)

Dnia 27 września 1978 r. zmarł profesor zwyczajny prawa międzynarodowego publicznego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego, dr praw Kazimierz Kocot.

Kazimierz Kocot urodził się dnia 1 września 1915 r. w Trzebini (woj. krakowskie). Studia prawnicze i dyplomatyczne ukończył w 1938 r. na Uniwersytecie Jana Kazimierza, we Lwowie. Był następnie starszym asystentem przy Katedrze Prawa Narodów i Prawa Politycznego tego Uniwersytetu do 1940 r., pracując pod kierownictwem prof. dr Ludwika Ehrlicha. W 1949 r. uzyskał stopień doktora praw na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. Na tym Wydziale Prawa odbył całą swoją karierę naukową — w 1958 r. mianowany docentem, w 1969 r. profesorem nadzwyczajnym, w 1975 r. profesorem zwyczajnym w zakresie prawa międzynarodowego publicznego. Podczas uroczystości żałobnych na tym Uniwersytecie w dniu 30 września 1978 r. przypomniano, że Kazimierz Kocot był pierwszym asystentem na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, podejmującym pracę w marcu 1946 r., gdy pracował w mundurze wojskowym jako zdemobilizowany saper.

Dorobek naukowy K. Kocota jest rozległy, nowatorski, wykazujący cechy umysłu badacza naukowego, który żywo reaguje w liczne i złożone problemy współczesnego prawa międzynarodowego. Spis jego publikacji wykazuje 53 prace, w tym 8 monografii, 8 rozpraw i studiów, około 30 artykułów, około 15 recenzji i liczne ekspertyzy opracowywane dla centralnych władz państwowych. Z punktu widzenia merytorycznego dorobek naukowy K. Kocota wykazuje ściśle określone linie badań naukowych.

Pierwszy kierunek badań naukowych K. Kocota, to podstawowe zagadnienia teorii prawa międzynarodowego, takie jak: koncepcja źródeł prawa międzynarodowego, charakter jego norm, problematyka interpretacji, tendencje rozwojowe w świetle wyroków Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Ten kierunek jego badań naukowych występuje już w rozprawie doktorskiej pt. „Nauka jako źródło w prawie narodów”. Rozwinięcie tego zakresu badań występuje w pierwszych publikowanych monografiach K. Kocota, w szczególności w niezwykle interesującej, źródłowej i kontrowersyjnej pracy *Zagadnienie źródeł prawa międzynarodowego na tle współczesnej walki o pokój* (Warszawa 1953, ss. 178). Uzupełnieniem tej monografii jest druga rozprawa pt. *Sposoby interpretacji Karty Narodów Zjednoczonych* (Warszawa 1957, ss. 207). Dokoła obu tych prac publikował K. Kocot liczne artykuły, w których rozwijał swoje poglądy na nowe tendencje rozwojowe w dziedzinie źródeł prawa międzynarodowego. W tym dziale tematycznym zajął się również problematyką udziału tzw. państw nowych w pracach kodyfikacyjnych prawa międzynarodowego oraz problematyką praworządności międzynarodowej. Źródłowa argumentacja i śmiałe tezy przedstawione przez K. Kocota w tych pracach doczekały się po wielu latach potwierdzenia zarówno w orzecznictwie międzynarodowym Trybunału Sprawiedliwości, jak i w praktyce państw.

Drugi kierunek badań K. Kocota jest związany z jego monografią pt. *Rokowania dyplomatyczne*. (Prawno-międzynarodowe sposoby regulowania sporów) (Wrocław—Warszawa—Kraków 1969, ss. 207). Jest to praca o charakterze pionierskim w naszej nauce prawa międzynarodowego publicznego. Prawna problematyka rokowań nie była do tej pory opracowana w sposób monograficzny, a wszystkie istniejące publikacje (w tym jedna w języku obcym) ujmowały tę problematykę wyłącznie w kontekście sądownictwa międzynarodowego. Oryginalny dorobek K. Kocota wyraża się w określeniu istoty tego sposobu regulowania sporów przez wyodrębnienie go od rokowań jako funkcji dyplomatycznej. Kocot rozróżniał w tej pracy rokowania jako sposób stwierdzania, przedstawiania i regulowania roszczeń prawnomiędzynarodowych — to jest jako tzw. proceduralne prawo międzynarodowe. Kontynuacją jego badań i osiągniętych wyników jest studium *Zobowiązania PRL w kwestii regulowania sporów międzynarodowych* opracowane na podstawie ekspertyzy przygotowanej do celów polskiej praktyki międzynarodowej. W tym studium Kocot wysunął szereg wniosków *de iure condendo*, zwracając m. in. uwagę na niektóre subtelności prawnicze klauzul dotyczących kompetencji sądów międzynarodowych i prostując błędne poglądy na temat stosunku Polski do kompetencji Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Ten kierunek badań K. Kocota zasługuje na szczególną uwagę ze względu na jego cechy pionierskie i wybitne oryginalne osiągnięcia naukowe.

Trzeci kierunek badań K. Kocota znalazł swoje ukoronowanie w obszernej pracy *Organizacje międzynarodowe. Systematyczny zarys zagadnień prawa międzynarodowego* (Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1971, ss. 332). Jest to dzieło skonstruowane na skrypcie z kilku lat wykładowych, którego pierwsze wydanie zostało opublikowane w 1964 r. Ten skrypt rozrósł się w ciągu kilku lat do rozmiarów wielkiej monografii liczącej 332 strony druku i znakomicie udokumentowanej. Jest to wynik kilkunastu lat żmudnej, ogromnej pracy źródłowej. Przedstawiając w tej

pracy kluczowe problemy organizacji międzynarodowych i wiążąc je ściśle z systematycznym wykładem prawa międzynarodowego stosuje Kocot własną metodę tego wykładu. Konstrukcja tego dzieła pozwala odczytać, że najpierw przedstawiona jest ogólna problematyka teoretyczna badanej grupy norm prawnych, a następnie autor przechodzi do systematycznego wykładu całości poszczególnych problemów. Kocot czynił to często w nawiązaniu do prawa wewnętrznego zgodnie ze swą tezą, że „jakkolwiek przeprowadzenie analogii instytucji prawa międzynarodowego z instytucjami prawa wewnętrznego jest prawie zawsze zawodne, to nic nie stoi na przeszkodzie w korzystaniu z praktyki różnych systemów prawnych w celu ułatwienia rozwiązania niektórych zagadnień prawa międzynarodowego”. Omawiając tę oryginalną metodę wykładu K. Kocota warto jeszcze dodać, że poświęca on dużo uwagi precyzowaniu polskiej terminologii zagadnień, które są przedmiotem jego badań. Warsztat naukowy tej rozprawy jest imponujący. Wykaz źródeł i literatury zawiera 21 stron druku, w tym całość polskiej literatury z tej dziedziny. Monografię tę adresuje Kocot zarówno do teoretyków, jak i do praktyków. Jest to praca jednocześnie ściśle związana z naukami politycznymi.

Czwarty kierunek badań K. Kocota jest jak gdyby kontynuacją jego zainteresowań organizacjami międzynarodowymi ze szczególnym uwzględnieniem różnych konkretnych problemów, rozwiązywanych w ramach prac tych organizacji. W tym kontekście można wymienić prace K. Kocota na temat zasady *pacta sunt servanda*, interpretacji statutów organizacji międzynarodowych, problematyki prawnej ochrony środowiska naturalnego, ochrony praw człowieka w skali międzynarodowej oraz rozpoczęte ostatnio przez niego badania nad problematyką prawnomiędzynarodową walki z głodem. Czołowa wielka monografia — względnie podręcznik — reprezentująca ten kierunek badań K. Kocota, to jego praca pt. *Prawno-międzynarodowe zasady zoologii* (Warszawa—Wrocław 1977 ss. 203). Jest to pierwsza polska praca na temat ochrony środowiska naturalnego, oparta na gruntownej podstawie źródłowej oraz obejmująca całokształt dorobku międzynarodowego monograficznego w tej dziedzinie. Jest to, zarazem jedyna polska publikacja tego rodzaju, stanowiąca podstawę wykładu kursowego na wydziałach prawa i administracji w tej dziedzinie.

Piąty kierunek badań naukowych K. Kocota jest ściśle związany z jego wrażliwością na potrzeby polskiej polityki zagranicznej. Jest to jednocześnie nawiązanie do chlubnych tradycji lwowskiej szkoły prawa międzynarodowego publicznego, na której tak decydująco piękno wycisnął jej twórca, prof. dr Ludwik Ehrlich. W 1965 r. opublikował K. Kocot rozprawę pt. *Nauka prawa narodów w Ateneum gdańskim* (Wrocław 1965 ss. 255). Jest to źródłowa, niezwykle cenna praca odślanająca nowe osiągnięcia w zakresie badań polskiej nauki prawa międzynarodowego XVI - XVIII wieku. Szczególnie cennym dorobkiem tej pracy jest wykazanie wpływu polskiej myśli naukowej w wielu dziedzinach nauki dotąd przez nikogo nie zbadanych. Przygotowanie do tej pracy wymagało od K. Kocota wielu wstępnych badań nie mówiąc już o konieczności szczegółowego przygotowania się w dziedzinie języka, historii i wielu nauk pomocniczych. Ta monografia wprowadza K. Kocota do wielkiej grupy klasyków polskiej nauki prawa międzynarodowego. W kontekście tej rozprawy opublikował kilka artykułów, wśród których na szczególną uwagę zasługuje podsumowanie argumentów gdańskiej nauki prawa międzynarodowego w obronie praw Polski do Śląska. W tej grupie osiągnięć naukowych K. Kocota należy wymienić kilka tak zwanych drobniejszych prac. Na pierwszym miejscu warto zwrócić uwagę na publikację *Delimitacja. (Na marginesie orzeczenia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20 lutego 1969 r.)* (Opole 1970 ss. 27). Jest to pozornie glossa do wyroku MTS, napisana teoretycznie i abstrakcyjnie, ale w rzeczywistości jest to wielkiej wagi przyczynek do problematyki związanej z ostatecznym uregulowaniem zachodniej granicy Polski. W tej grupie osiągnięć K. Kocota należy

wymienić jego pracę na temat reparacji wojennych, restytucji i odszkodowań, wydaną przez Min. Sprawiedliwości w 1974 r. Wymienić także należy w tej grupie oryginalne i wartościowe studium K. Kocota *Zobowiązania PRL w kwestii regulowania sporów międzynarodowych* opublikowane w 1973 r. Oczywiście do tej grupy należą również liczne jego ekspertyzy, opracowywane dla centralnych władz państwowych, a nie publikowane.

Sumując ogólne uwagi na temat tych kierunków badań naukowych K. Kocota i jego efektywnych osiągnięć naukowych można sformułować kilka uwag ogólnych. K. Kocot w swej linii badań naukowych poszedł zdecydowanie po linii prac opartych niemal wyłącznie na źródłowej dokumentacji prawa międzynarodowego. Jest to cecha dominująca i chyba najbardziej cenna w jego twórczości, nadająca jego pracom najwyższe walory teoretyczne. Tę cechę dorobku Kocota podniesiono w wielkiej liczbie recenzji publikowanych w jego pracach. Warto przy tym dodać, że Kocot był pierwszym polskim specjalistą prawa międzynarodowego, który zaczął stosować w swych badaniach techniki nowoczesne, żeby wymieniać np. zastosowanie metod numerycznych przy badaniu motywacji decyzji organów organizacji międzynarodowych.

Ogrom swej wiedzy teoretycznej oddawał Kocot do celów i potrzeb polskiej praktyki państwowej. Oprócz wymienionych już tutaj prac publikowanych należy zwrócić uwagę na jego liczne ekspertyzy nie publikowane, na jego cenne referaty i udział w dyskusjach na konferencjach odbywanych w Polsce i poza granicami naszego państwa. K. Kocot pracował dla potrzeb takich centralnych organów państwowych, jak MSZ, Min. Sprawiedliwości oraz Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. Jego wrażliwość na te problemy była powszechnie uznawana i wysoko ceniona. Wyrazem tej wrażliwości są również tematy prac naukowych pisanych pod jego kierownictwem.

Wielki dorobek teoretyczny wnosił Kocot i przekazywał w toku dziesiątek lat swoich wykładów systemu prawa międzynarodowego oraz wykładów monograficznych i specjalistycznych. W swej pracy dydaktycznej, tak niezwykle wysoko cenionej, potrafił K. Kocot rozbudzać zainteresowanie słuchaczy tym działem prawa międzynarodowego. Jego nieprzeciętne umiejętności dydaktyczne znajdowały ujście nie tylko w wykładach, lecz również w seminariach magisterskich i dyplomowych. Dochodzi do tego świadoma i pełna poświęcenia polityka kadrowa K. Kocota, której wyrazem jest długa lista przewodów doktorskich i habilitacyjnych.

Niezależnie od podręczników i skryptów jest K. Kocot współautorem *Wyboru dokumentów do nauki prawa międzynarodowego*, który jest cennym narzędziem pracy dydaktycznej. Wyrazem tego jest 6 wydań tej pracy, a jej najnowsze wydanie z 1976 r. stanowi tom obejmujący 664 strony.

Jak każdy uczony tej klasy poświęcał K. Kocot również wiele uwagi popularyzacji nauki prawa międzynarodowego. Należy tutaj wskazać na przeszło 100 haseł opracowanych przez niego dla Polskiego Słownika Prawniczego PAN oraz Encyklopedii Prawa Międzynarodowego i Stosunków Międzynarodowych. Wysoki poziom teoretyczny opracowań tych haseł wyróżnia pracę Kocota w obu tych encyklopediach.

Kończąc to krótkie z konieczności omówienie ogromnego dorobku naukowego prof. dr Kazimierza Kocota trzeba stwierdzić, że polska nauka prawa międzynarodowego publicznego poniosła stratę, którą nie łatwo da się wypelnąć.

STEFAN WEYMAN
(1913-1978)

Dnia 4 września 1978 r. zmarł nagle Stefan Weyman, doktor praw, docent nauk prawnych, były wieloletni adiunkt w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego Wydziału Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, były dyrektor Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Kórniku, działacz Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, członek licznych towarzystw i organizacji naukowych. Odszedł zasłużony badacz dziejów ustroju i prawa, wybitny organizator nauki i popularyzator wiedzy, wspaniały człowiek o niespornym autorytecie moralnym, którego otaczały sympatia i szacunek szerokich kręgów społeczeństwa wielkopolskiego.

Droga życia Stefana Weymana trwała 65 lat. Była ona trudna, jak droga całego Jego pokolenia, które przeszło przez dwie zawieruchy wojenne i uczestniczyło dwukrotnie w przywracaniu krajowi życia. Na wrażliwej naturze Stefana Weymana burzliwa epoka odcisnęła się szczególnie znaczącym śladem.

Urodził się 21 lipca 1913 r. w Poznaniu w licznej rodzinie robotniczej; Jego ojciec był mistrzem stolarskim. W 1931 r. ukończył liceum humanistyczne im. Karola Marcinkowskiego, potem zaś — w latach 1932 - 1936 — studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, przy czym, jak wielu Jego kolegów, łączył studia z pracą zawodową, niezbędną dla zapewnienia sobie materialnej egzystencji. Już też w czasie studiów ujawnił swój talent i swoje zainteresowania dla pracy twórczej. Związał się z seminarium Zygmunta Wojciechowskiego. Ten związek okazał się trwały; Stefan Weyman był do końca jednym z najbliższych współpracowników swego Mistrza. W seminarium Zygmunta Wojciechowskiego powstała praca magisterska, a następnie Jego praca doktorska: *Clą i drogi handlowe w Polsce piastowskiej*, opublikowana w 1938 r. Droga do wspaniałej kariery wydawała się wtedy stać otworem: 3 lipca 1939 r. Stefan Weyman został asystentem wolontariuszem przy Seminarium Historii Dawnego Prawa Polskiego oraz Prawa na Zachodzie Europy, uzyskując równocześnie stypendium Funduszu Kultury Narodowej. Wybuch wojny brutalnie podeptał te nadzieje. Stefan Weyman ochotniczo wstąpił do szeregów Wojska Polskiego, odbył kampanię wrześniową, uciekał bohatersko z niewoli, ukrywał się miesiącami całymi przed okupantem. W latach 1940 - 1942 zorganizował i prowadził tajne nauczanie w zakresie szkolnictwa podstawowego i średniego. Choć wyzwolenie Poznania zastało Go w stanie ciężkiej choroby, od razu włączył się w nurt aktywności społecznej. Jeszcze trwały walki w mieście, gdy tworzył — na polecenie Ministerstwa Opieki Społecznej — Wojewódzki Komitet Opieki Społecznej; był jego dyrektorem, a bezmiarem ofiarności jednał sobie powszechny podziw i szacunek. Jednocześnie od początku związał się z Uniwersytetem: od września pracował na etacie adiunkta w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego UP. Był jednym z tych, którzy dźwigali Wydział ze zgliszcz i tworzyli ramy dla jego normalnego działania. Dał się poznać jako utalentowany wychowawca, wzorowy opiekun grup i roczników studenckich, prawdziwy przyjaciel młodzieży akademickiej.

Więzi wielostronnej współpracy z Zygmuntem Wojciechowskim, którą wojna jeszcze wzmogła, znalazły ujście m.in. w aktywności Stefana Weymana w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk. Pełnił w Towarzystwie najbardziej odpowiedzialne funkcje: był dyrektorem Biura PTPN (czyli faktycznym dyrektorem administracyjnym), członkiem Zarządu oraz — przede wszystkim — wieloletnim głównym redaktorem wydawnictw PTPN. Przyczynił się waleśnie do sukcesów wydawniczych i popularyzatorskich, jakie były udziałem tej zasłużonej placówki w latach czterdziestych, pięćdziesiątych i sześćdziesiątych.

W 1956 r. objął Stefan Weyman stanowisko dyrektora Biblioteki Polskiej Aka-

demii Nauk w Kórniku. Na tym wielce odpowiedzialnym stanowisku bogate doświadczenie organizatora życia społecznego oraz wielkie zalety charakteru wydały piękne owoce. Pod Jego kierownictwem Biblioteka przeszła przez głębokie przeobrażenia strukturalne; stała się ważnym ośrodkiem upowszechnienia wiedzy humanistycznej i społecznej oraz samoistnym, liczącym się w kraju centrum badań naukowych. Bezsprzeczną zasługą ówczesnego dyrektora było to, że działalność badawcza stała się ambicją kolektywu pracowniczego Biblioteki, że badania kórnickie zostały otoczone pietyzmem środowiska naukowego. Nie doczekał już Stefan Weyman uroczystości 150-lecia swojej Biblioteki.

Autorytet, jaki zdobył Stefan Weyman w środowisku naukowym i akademickim, a także w szerokich kręgach wielkopolskiego społeczeństwa, był w dużej mierze prostą konsekwencją Jego autorytetu jako uczonego. Stefan Weyman pozostawił znaczny dorobek twórczy choć warunki, w jakich działał oraz słabe zdrowie nie pozwoliły Mu stworzyć tego, do czego predestynowały Go talent, erudycja oraz benedyktyńska pracowitość i rzetelność.

Dziełem życia Stefana Weymana była niewątpliwie rozprawa *Clia i drogi handlowe w Polsce Piastowskiej* z 1938 r. Przygotowana pod kierunkiem Zygmunta Wojciechowskiego pozostała dziełem klasycznym, wyróżniającym się nowatorstwem metod badawczych, solidnością źródłowej analizy, darem łączenia egzegezy ze spojrzeniem syntetyzującym, rzadkiej rozległości obszarem badań. Dzieło to — uzupełnione i wzbogacone chronologicznie po wojnie w obszernym studium *Ze studiów nad zagadnieniem dróg w Wielkopolsce od X do XVIII wieku* (Przegląd Zachodni 6-8, 1953 r., s. 3 - 62) — w istotnej mierze przyczyniło się do pogłębienia naszej wiedzy o społecznym ustroju Polski piastowskiej, o wczesnofeudalnej gospodarce, o mechanizmach uruchamiających wymianę towarową w obrębie państwa, wreszcie o znaczeniu i wymiarze handlu tranzytowego. Odegrało też rolę w przyspieszeniu badań nad dziejami osadnictwa w Polsce.

Równie inspirujący wpływ na późniejsze badania miały studia Stefana Weymana nad systemem podatkowym w Rzeczypospolitej szlacheckiej w XV i XVI stuleciu. Ich ukoronowaniem są *Pierwsze ustawy pogłównego generalnego w Polsce (rok 1498, 1520) na tle ówczesnego systemu podatkowego* (Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych, t. XVIII, 1956). Pozwoliły one na podstawie gruntownych kwerend na odnoszące się do struktury ludnościowej Polski konstatacje, które weszły na trwałe do naukowego obiegu.

Trzecim polem aktywności twórczej Stefana Weymana były badania nad dawnym prawem ojcystym. Za Jego największe na tym polu osiągnięcie trzeba uznać opublikowanie (współ ze Zdzisławem Kaczmarczykiem oraz Michałem Szanieckim) *Statutów Kazimierza Wielkiego, opracowanych przez Oswalda Balzera* (Studia nad Historią Prawa Polskiego, t. XIX, Poznań 1947).

Znawstwo ustroju gospodarczego Polski feudalnej, w szczególności zaś znajomość dawnej skarbowości umożliwiły Stefanowi Weymanowi kompetentne badanie dziejów polskiej wojskowości w późnych wiekach średnich. W ogłoszonej wspólnie ze Zdzisławem Kaczmarczykiem monografii *Reformy wojskowe i organizacja siły zbrojonej za Kazimierza Wielkiego* (Warszawa 1958, Wyd. MON, ss. 176) poddawał on wielopłaszczyznowej analizie ekonomiczne podstawy reformy wojskowej w Polsce połowy XIV w., widząc w sukcesach organizacyjnych monarchii efekt długotrwałego i konsekwentnego porządkowania życia wewnętrznego państwa. Do wyników zawartych w tej monografii ciągle sięgają historycy dziejów polskiej wojskowości.

Dodajmy do tych osiągnięć prace ogłaszane w związku z porządkowaniem Biblioteki Kórnickiej — a więc rozprawy ogłaszane na łamach redagowanego przezeń „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej”, przeglądy i charakterystyki zbiorów, studia z historii Kórnika i Bnina — i wyrażające dbałość o coraz lepsze udostępnianie przebogatych zasobów mieszczących się w Bibliotece. Ogrom pracy, głębokie zrozumienie dla

społecznych wartości naukowego badania oraz poczucie odpowiedzialności za jego rezultat stapały się w tej twórczości w organiczną jedność.

Odszedł badacz — społecznik — organizator nauki, który dobrze zasłużył się nauce i kulturze polskiej.

Henryk Olszewski

ZAGADNIENIA PRAWNE SŁUŻBY PAŃSTWOWEJ W ROZWIĘTYM SPOŁECZEŃSTWIE SOCJALISTYCZNYM

W dniach 10-11 XII 1977 r. odbyła się w Poznaniu i Kiekrzu sesja naukowa poświęcona zagadnieniom prawnym służby państwowej w rozwiniętym społeczeństwie socjalistycznym. Konferencję zorganizował Instytut Administracji i Zarządzania UAM, przy współudziale Urzędu Wojewódzkiego i Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Poznaniu.

Sesję, której inauguracja odbywała się w małej auli Collegium Minus, otworzył dziekan Wydziału Prawa i Administracji UAM prof. dr hab. Henryk Olszewski. Podkreślając fakt, że sesja zbiega się z 65-leciem urodzin prof. dra Wiktora Jaśkiewicza i 40-leciem związków Profesora z Wydziałem Prawa oraz eksponując zasługi, jakie położył Jubilat właśnie dla rozwoju badań nad sytuacją prawną pracowników państwowych, dziekan H. Olszewski złożył Prof. W. Jaśkiewiczowi serdeczne gratulacje i życzenia dalszych lat pomyślności osobistej i zawodowej.

Szerokiego omówienia dorobku naukowego Prof. Jaśkiewicza dokonał następnie doc. dr hab. Włodzimierz Piotrowski. Bogaty i zróżnicowany tematycznie dorobek naukowy jubilata obejmuje ponad 65 pozycji, w tym 5 monografii książkowych, kilka skryptów, część ogólną podręcznika akademickiego z prawa pracy oraz ponad 50 publikowanych w kraju i za granicą artykułów i studiów. Dorobek ten dotyczy podstawowych zagadnień teoretycznych prawa pracy, wiążąc się przede wszystkim z prawną konstrukcją stosunku pracy, zwłaszcza zaś tych jego form, które leżą na pograniczu prawa spółdzielczego i prawa administracyjnego z prawem pracy. Wybór takiego właśnie przedmiotu dociekań naukowych najlepiej charakteryzuje postawę społeczną i naukową Jubilata. Podjęte przez Niego w latach pięćdziesiątych prace badawcze z zakresu spółdzielczych i służbowych stosunków pracy nosiły charakter pionierski, dotycząc problemów dotąd naukowo nie rozpoznanych, a przy tym aktualnych i doniosłych prawnie, politycznie i społecznie. Prace te wywarły znaczący wpływ na działalność legislacyjną, wysoko też są oceniane w środowisku naukowym. W pełni więc jest zrozumiały wysoki autorytet naukowy Profesora.

Liczne są też Jego publikacje służące potrzebom dydaktycznym. Znajdują się wśród nich nie tylko podręczniki i skrypty, lecz także opracowania metodyczne dotyczące pisania prac magisterskich. Zasługi Prof. Jaśkiewicza na polu dydaktyki uniwersyteckiej znajdują też wyraz w przygotowywanych pod Jego kierunkiem 3 pracach habilitacyjnych, 8 pracach doktorskich i ponad 400 pracach magisterskich.

Po wystąpieniu doc. dra W. Piotrowskiego prorektor UAM prof. dr hab. Zbigniew Leoński w uznaniu zasług przekazał Jubilatowi w imieniu rektora UAM list gratulacyjny, dołączając równocześnie osobiste gratulacje i życzenia dalszych sukcesów.

Prof. W. Jaśkiewicz w serdecznych słowach wyraził podziękowanie władzom rektorskim i dziekańskim za złożone gratulacje i życzenia, przedstawiając następnie referat pt. „Problemy prawne służby państwowej w nauce prawa pracy i prawa administracyjnego”. W części pierwszej referatu zajął się Profesor rolą aparatu państwowego w nowym etapie rozwoju społeczeństwa i polityką kadrową w tym okresie, w drugiej zaś dokonał oceny statusu prawnego pracowników administracji pań-

stwowej oraz perspektywami dalszego jego rozwoju w świetle dotychczasowej ewolucji prawa służby państwowej.

Po wysłuchaniu referatu licznie zebrani uczniowie, studenci, pracownicy Wydziału Prawa i przedstawiciele pozapoznańskich ośrodków naukowych wręczyli Jubilatowi wiązanki kwiatów z serdecznymi gratulacjami, podziękowaniami i życzeniami.

Dalsza część konferencji odbywała się w ośrodku szkoleniowym Urzędu Wojewódzkiego w Kiekrzu. Wygłoszone zostały 3 kolejne referaty: prof. dra hab. Zbigniewa Leońskiego, „Odpowiedzialność porządkowa przewidziana w kodeksie pracy a odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy państwowych”, dra Juliusza Blocha, „Prawne zagadnienia organizacji aparatu administracji państwowej” i dra Zbigniewa Sypniewskiego, „Niektóre problemy stabilizacji stosunku pracy pracowników aparatu państwowego.

Zdaniem prof. Z. Leońskiego odpowiedzialność „porządkowa” (art. 108-113 k.p.) jest zbliżona w swym charakterze do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Nie jest jednak odpowiedzialnością dyscyplinarną w pełni rozwiniętą z uwagi na wąski zakres przedmiotowy, ograniczony system sankcji i nie sformalizowaną procedurę ich stosowania. Odpowiedzialność porządkowa w takim kształcie nie w pełni odpowiada potrzebom aparatu państwowego, nie czyni bowiem zadość postulatowi płynącemu z wymagań stawianych funkcjonariuszom aparatu państwowego.

Dr J. Bloch w swym referacie zajął się m. in. wpływem reformy terenowych organów władzy i administracji państwowej na układ stosunków pomiędzy organami naczelnymi a terenowymi oraz organizacją terenowego aparatu administracji państwowej, omawiając zwłaszcza strukturę wewnętrzną urzędów terenowych i problemy związane z upoważnianiem pracowników urzędów do załatwiania spraw w imieniu organów administracji państwowej, zasadą 1-osobowego kierownictwa w administracji i kontrolą administracji.

Referat dra Z. Sypniewskiego zawierał próbę analizy prawnych unormowań ustania stosunku pracy pracowników aparatu państwowego podlegających pragmatykom pracowniczym, podjętą porównawczo wobec regulacji zawartej w kodeksie pracy. Trzon referatu stanowiła analiza przyczyn ustania, trybu rozwiązywania i kontroli prawidłowości rozwiązywania przez zakład pracy stosunków pracy powstających z aktu mianowania, bowiem regulacja tych właśnie stosunków wykazuje najdalej idące różnice w porównaniu z powszechnym prawem pracy.

W dalszym toku obrad komunikaty naukowe wygłosili: prof. dr hab. Edmund Wengerek (na temat zagadnień obsługi prawnej jednostek organizacyjnych aparatu państwowego), prof. dr hab. Wojciech Łączkowski (na temat funkcji państwowego aparatu finansowego), dr Urszula Bielawska (na temat porzucenia pracy w karcie praw i obowiązków nauczyciela) oraz dr Bogdan Trepieński (na temat zakresu stosowania art. 18 k.p. w prawie stosunków pracy z mianowania).

W ożywionej dyskusji udział wzięło wielu uczestników sesji.

Zamknięcia sesji dokonał prof. W. Jaśkiewicz podkreślając wpływ, jaki na przebieg i wyniki sesji wywarła wyjątkowo serdeczna i przyjacielska atmosfera.

Zbigniew Sypniewski

KOLOKWIUM HABILITACYJNE DOC. DRA WŁODZIMIERZA PIOTROWSKIEGO

W dniu 31 I 1978 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu, poświęcone kolokwium habilitacyjnemu doc. dra Włodzimierza Piotrowskiego. Posiedzeniu przewodniczył dziekan Wydziału Prawa i Administracji prof. dr hab. Henryk Olszewski.

Doc. dr W. Piotrowski urodził się dnia 25 VIII 1931 r. w Kowalewie (obecnie województwo toruńskie). Studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego ukończył w 1954 r. Od tegoż roku związany jest z uniwersytetem, pracując początkowo jako asystent w Katedrze Prawa Administracyjnego, następnie zaś w Katedrze Prawa Pracy. Stopień naukowy doktora nauk prawnych uzyskał we wrześniu 1964 r. na Wydziale Prawa UAM na podstawie rozprawy pt. „Ochrona trwałości stosunku pracy”. Z dniem 1 X 1964 r. został powołany na stanowisko adiunkta; od 1 VI 1969 r. zajmuje stanowisko docenta w Zakładzie Prawa Pracy, kierowanym przez prof. dra Wiktora Jaśkiewicza.

W latach 1954 - 1961 doc. dr W. Piotrowski pracę naukowo-dydaktyczną łączył z praktyką prawniczą, wykonując zawód radcy prawnego, a następnie adwokata.

Poprzedzający kolokwium habilitacyjne dorobek naukowy doc. W. Piotrowskiego obejmuje kilkadziesiąt publikacji, w tym 2 monografie książkowe, 7 podręczników i skryptów z zakresu prawa pracy (we współautorstwie) i polityki społecznej, 26 artykułów, 8 głos, 8 recenzji i kilka artykułów publicystycznych.

Doc. W. Piotrowski jest ponadto autorem recenzji kilku prac doktorskich i wielu recenzji wydawniczych.

W dorobek naukowy habilitanta wliczyć również należy czynny udział w pracach legislacyjnych nad projektami tak doniosłych aktów prawnych, jak ustawa o ochronie zdrowia psychicznego, karta praw i obowiązków nauczyciela czy kodeks pracy. Doc. dr W. Piotrowski jest członkiem Rady Naukowej Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych oraz członkiem towarzystw naukowych (PTPN i Polskiej Sekcji Société International de Droit du Travail et de la Sécurité Sociale). Za osiągnięcia naukowe uzyskał dwukrotnie nagrodę zespołową ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki drugiego stopnia.

Równoległe z intensywną pracą naukową i dydaktyczną doc. dr W. Piotrowski prowadzi ożywioną działalność społeczną. W latach 1966 - 1972 sprawował odpowiedzialne funkcje w wojewódzkich i centralnych władzach Związku Nauczycielstwa Polskiego, obecnie jest członkiem Prezydium Zarządu Wojewódzkiego ZPP w Poznaniu i przewodniczącym Komisji Prawa Pracy przy ZW ZPP w Poznaniu oraz członkiem Komisji Prawa Pracy ZG ZPP. Od 1956 r. członek PZPR.

Komisja powołana do przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego, w skład której, oprócz jej przewodniczącego prof. dra W. Pawlaka, wchodziła prof. dr hab. T. Rabska i prof. dr hab. Z. Leoński, zgłosiła — na podstawie pozytywnej recenzji dorobku naukowego habilitanta ze szczególnym uwzględnieniem rozprawy habilitacyjnej pt. „Stosunek pracy. Zagadnienia prawne nawiązania, zmiany, ustania i treści” — wniosek o dopuszczenie doc. dra W. Piotrowskiego do kolokwium habilitacyjnego. Recenzentami rozprawy byli prof. dr hab. Mieczysław Piekarski (UMCS), prof. dr hab. Jan Jończyk (UWrocław) i prof. dr Wiktor Jaśkiewicz (UAM).

Kolokwium rozpoczął prof. M. Piekarski pytaniem, czy w wyniku wypowiedzenia zmieniającego warunki pracy lub płacy dochodzi do ustania dotychczasowego stosunku pracy i nawiązania nowego, czy jedynie do zmiany treści stosunku pracy bez naruszania jego tożsamości i jakie są konsekwencje akceptacji pierwszej lub drugiej możliwości z punktu widzenia ochrony trwałości stosunku pracy.

W odpowiedzi habilitant wskazał, że wypowiedzenie warunków pracy lub płacy (wypowiedzenie zmieniające) zmierza do zmiany elementów treści stosunku pracy, a nie do jego rozwiązania. Tożsamość podmiotów stosunku pracy, jak też nieprzerwane trwanie społecznego stosunku pracy stwarzają pozory, iż zachodzi tu wyłącznie zmiana stosunku pracy. Mimo to opowiedzieć się należy raczej za poglądem upatrującym w wypowiedzeniu zmieniającym skutek w postaci ustania stosunku pracy i powstania nowego. Przyjęcie takiej czy innej koncepcji nie ma zresztą większego znaczenia. Kodeks pracy bowiem odmiennie niż art. 475 k.z. reguluje terminy dawności, za początek biegu przedawnienia uznając nie ustanie stosunku pracy, lecz

dzień, w którym roszczenie stało się wymagalne. Również w sferze ochrony trwałości stosunku pracy zgłoszona w pytaniu kontrowersja nie jest istotna. Ograniczenia swobody wypowiedzania umów o pracę przez zakład pracy odnoszą się do wypowiedzenia rozwiązującego i zmieniającego w tym samym stopniu.

Kolejne pytanie prof. M. Piekarskiego dotyczyło kwestii, czy można mówić o integracji spółdzielczego stosunku pracy oraz stosunku powstałego z umowy o pracę w sytuacji, gdy oba te stosunki cechuje rodzajowa odmienność wypływająca z ich podległości różnym przepisom. Prof. M. Piekarski poprosił także o bliższe wyjaśnienie pojęcia ekspansji prawa pracy.

Jeśli przez integrację, odpowiedział doc. W. Piotrowski, rozumieć zespolenie różnych postaci stosunku pracy w jednolitą konstrukcję prawną, to z pewnością nie można jeszcze o niej mówić. Przez występujące w rozprawie habilitacyjnej pojęcie integracji stosunków pracy rozumieć należy proces upodobniania treści oraz zasad nawiązywania i rozwiązywania spółdzielczych i umownych stosunków pracy. Przejawem tego procesu jest nie tylko art. 77 k.p., uznający za podstawę stosunku pracy spółdzielczą umowę o pracę, lecz także art. 5 k.p., nakazujący stosowanie przepisów k.p. w sprawach nie uregulowanych odmiennie przepisami spółdzielczymi. Wyrazem integracji obu postaci stosunku pracy są też zmiany dokonane w ustawie o spółdzielniach pod wpływem kodyfikacji prawa pracy, w znacznym stopniu zbliżające spółdzielczy stosunek pracy do stosunku powstającego z umowy o pracę. Wszystko to nie zacierza jednak zupełnie odrębności spółdzielczego stosunku pracy, wynikającej z faktu, iż przesłanką jego powstania jest stosunek członkowski, zobowiązujący członka i spółdzielnię do nawiązania stosunku pracy i pozostawania w nim.

Odpowiadając na pytanie dotyczące zjawiska tzw. ekspansji prawa pracy, habilitant negatywnie ustosunkował się do terminu „ekspansja”, samo jednak zjawisko, przejawiające się w rozszerzaniu instytucji prawnych wykształconych na gruncie prawa pracy na stosunki społeczne związane z wykonywaniem pracy zarobkowej nie będące stosunkami pracy, uznał za wyraz postępu społecznego.

Kolejne pytanie, sformułowane przez prof. J. Jończyka brzmiało: jakie są konsekwencje prawne i teoretyczne umieszczenia w kodeksie pracy (art. 10 § 1) zwrotu, iż prawo do pracy jest zapewniane m.in. przez politykę racjonalnego zatrudnienia.

Doc. W. Piotrowski obszerną swą wypowiedź rozpoczął od próby wyjaśnienia pojęcia polityki racjonalnego zatrudnienia, przedstawiając bliżej ten sposób rozumienia tego pojęcia, który akcentuje konieczność ujmowania racjonalności zatrudnienia w kategoriach nie tylko ekonomicznych, lecz i społecznych. Polityka racjonalnego zatrudnienia zmierzać zatem powinna nie tylko do wzrostu zatrudnienia gospodarczo uzasadnionego, ale i do pełnego wykorzystania uzdolnień i kwalifikacji zawodowych pracowników oraz zapewnienia warunków rozwoju ich osobowości i satysfakcji z pracy.

Uznanie w art. 10 k.p. polityki racjonalnego zatrudnienia za jedną z gwarancji realizacji prawa do pracy dowodzi, że wypowiedź ta ma znaczenie prawne. Daje ona aksjologiczne uzasadnienie wielu normom k.p., tym szczególnie, które dotyczą ochrony trwałości stosunku pracy i roli kierownika zakładu pracy. Konsekwencją podkreślenia w art. 10 k.p. wagi racjonalności zatrudnienia jest wyrażne pozostawienie kompetencji kierownika zakładu pracy spraw przyjmowania i zwalniania pracowników (art. 23 k.p.). Dalszą konsekwencją jest zastąpienie przez k.p. dotychczasowych uprawnień rad zakładowych w przedmiocie rozwiązywania stosunku pracy obligatoryjną konsultacją, nie wiążącą kierownika zakładu. Umożliwia to podejmowanie decyzji personalnych sprzyjających racjonalizacji zatrudnienia w skali zakładu pracy; w przypadkach spornych ocena tej racjonalizacji należy do komisji odwoławczych i sądów pracy, rozstrzygających sprawy o zasadność rozwiązania stosunku pracy.

Następne pytanie prof. J. Jończyka dotyczyło znaczenia użytego w k.p. zwrotu

„jedność praw i obowiązków”. Prof. Jończyka interesowało zwłaszcza, czy zwrot ten jest li tylko hasłem polityczno-publicystycznym czy też zawiera jakieś treści prawne.

Według habilitanta hasło to ma niewątpliwie pewne znaczenie prawne, aczkolwiek odnosi się ono do określonych postaw społecznych. Zostało ono sformułowane w języku polityczno-publicystycznym w związku ze zjawiskiem dostrzegania przez niektóre kręgi społeczne tylko uprawnień przy jednoczesnym lekceważeniu obowiązków. Hasło to w języku prawnym i prawniczym powinno być sformułowane raczej jako „współzależność praw i obowiązków”. Współzależność taka istnieje w stosunku pracy, cechującym się ekwiwalentnością świadczeń. Jest jednak szczególną właściwością stosunku pracy odstępowanie od tej zasady w pewnych przypadkach uzasadnionych względami społecznymi.

Z kolei prof. W. Jaśkiewicz poprosił o wyjaśnienie, co oznacza publicyzacja stosunku pracy opartego na umowie o pracę, jakie są jej konkretne przejawy i czy w ogóle pojęcie publicyzacji stosunku pracy jest uzasadnione na gruncie prawa socjalistycznego.

Zdaniem habilitanta pojęcie to nie jest obecnie ściśle. Powstało ono w okresie, gdy umowa o pracę była instytucją prawa cywilnego (prawa prywatnego) i w uregulowaniu jej pojawiły się elementy znane poprzednio prawu stosunków służbowych, uważanemu za część prawa publicznego. Określenie to wyraża proces coraz mocniejszego zaznaczania się odrębności umowy o pracę i stosunku pracy od cywilnoprawnych umów o świadczenie usług. W wyniku tego procesu prawo pracy stało się w pełni odrębną gałęzią prawa, a umowa o pracę podstawową instytucją prawną tej gałęzi.

Cechą prawa pracy, świadcząca właśnie o publicyzacji, jest daleko idąca ingerencja państwa w sferę wzajemnych praw i obowiązków stron stosunku pracy. Przejawia się ona w przewadze norm o charakterze bezwzględnie obowiązującym, stosowaniu obok sankcji cywilnych także sankcji karnych, ograniczeniu swobody stron w kształtowaniu treści stosunku pracy oraz występowaniu w stosunku pracy powstającym z umowy o pracę elementów znanych dawniej tylko pragmatykom służbowym (zob. art. 42 § 4, art. 101, art. 108 i nast. k.p.).

Kolokwium habilitacyjne zamknęło pytanie prof. W. Jaśkiewicza, jak w świetle kodeksu pracy rozumieć należy (wobec różnych propozycji wysuwanych w doktrynie) pojęcie dyscypliny pracy.

Zdaniem doc. W. Piotrowskiego pojęcie dyscypliny pracy jest w k.p. używane w innym niż przyjmowała to przedkodeksowa doktryna znaczeniu („ogół obowiązków pracownika, których przestrzeganie jest niezbędne dla prawidłowego przebiegu procesu pracy”). Kodeks posługuje się pojęciem dyscypliny pracy w sposób daleki od racjonalności — jest jednak niewątpliwie, że nakaz przestrzegania dyscypliny pracy występuje obok nakazu przestrzegania obowiązków pracowniczych. W tej sytuacji najbardziej zadowalające wydaje się rozwiązanie uznające, iż pojęcie dyscypliny pracy odnosi się do obowiązku przestrzegania pewnych reguł zachowania się, określonych przez normy moralne, obyczajowe i techniczne.

W dyskusji nad przebiegiem kolokwium udział wzięli: prof. dr hab. M. Piekarski, prof. dr hab. J. Jończyk, prof. dr W. Jaśkiewicz, prof. dr Z. Radwański i prof. dr hab. K. Kolańczyk. Dyskutanci wysoko ocenili poziom merytoryczny i swobodę wypowiedzi habilitanta. Zgodnie podkreślono szerokie spojrzenie habilitanta na problemy prawne i jego dużą kulturę prawniczą i osobistą.

Po przyjęciu przez Radę Wydziału Prawa i Administracji w głosowaniu tajnym kolokwium habilitacyjnego, w dyskusji nad podjęciem uchwały o nadaniu doc. dr W. Piotrowskiemu stopnia doktora habilitowanego wystąpili: prof. dr hab. Z. K. Nowakowski, prof. dr hab. J. Jończyk oraz prof. dr hab. M. Piekarski. Dyskutanci stwierdzili, że dotychczasowy, bogaty i znaczący dorobek naukowy, jak też przebieg

kolokwium habilitacyjnego w pełni uzasadniają wniosek o nadanie doc. W. Piotrowskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego.

W wyniku tajnego głosowania Rada Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu jednogłośnie podjęła uchwałę o nadaniu doc. drowi Włodzimierzowi Piotrowskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego z zakresu prawa pracy.

Zbigniew Sypniewski

PRZEWÓD HABILITACYJNY DOC. DRA HENRYKA WOJCIECHOWSKIEGO

W dniu 21 VI 1977 r. odbyło się pod przewodnictwem dziekana Wydziału Handlowo-Towaroznawczego Akademii Ekonomicznej w Poznaniu doc. dra hab. Zdzisława Krasińskiego posiedzenie Rady Wydziału poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego doc. dra Henryka Wojciechowskiego.

Doc. dr Henryk Wojciechowski urodził się 15 VII 1922 r. w Poznaniu. Studia ekonomiczne odbywał w Akademii Handlowej w Poznaniu uzyskując w 1949 r. stopień magistra ekonomii. Po skończeniu studiów pracował w CHZ „Pantex” w Warszawie, a od 1951 r. do 1958 r. w Centrali Zaopatrzenia Szkół w Poznaniu, będąc jednocześnie w latach 1952 - 1954 asystentem-wolontariuszem przy Katedrze Ekonomiki Handlu WSE w Poznaniu. Następnie pracował w Zarządzie Międzynarodowych Targów Poznańskich, a od 1968 do 1974 r. w Centralnym Ośrodku Gospodarki Magazynowej w Poznaniu. W 1964 r. uzyskał w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy „Targi jako forma rynku”. W 1974 r. podjął pracę w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu w charakterze adiunkta, a od 1976 r. docenta przy Zakładzie Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych. Na dorobek naukowy doc. dra H. Wojciechowskiego składa się kilka pozycji zwartych, w tym przygotowana praca habilitacyjna pt.: *Przemiany strukturalne światowego rynku żywności* (Wyd. Ucz. AE, Poznań 1977) oraz przeszło dwadzieścia artykułów, z których kilka opublikowano w czasopismach zagranicznych.

Dla oceny dorobku naukowego doc. dra H. Wojciechowskiego powołana została komisja przewodu habilitacyjnego w składzie: przewodniczący — doc. dr hab. Z. Krasiński, członkowie — prof. dr hab. J. Hołowiński, prof. dr L. Jankowiak, prof. dr Z. Zakrzewski. Wyznaczono też recenzentów rozprawy habilitacyjnej i dorobku naukowego doc. dra H. Wojciechowskiego w osobach: prof. dr L. Jankowiak (AE Poznań), prof. dr hab. H. Jesiorowski (SGGW-AR Warszawa), prof. dr hab. H. Olszewski (Instytut Koniunktur i Cen w Warszawie) oraz prof. dr hab. J. Zaleski (Uniwersytet Gdański). Na podstawie pozytywnych recenzji komisja zgłosiła wniosek o przyjęcie przedstawionej przez doc. dra H. Wojciechowskiego rozprawy habilitacyjnej i o dopuszczenie go do kolokwium habilitacyjnego.

Rozpoczynając dyskusję prof. dr hab. J. Zaleski poprosił habilitanta o wyjaśnienie, czy występujące w światowej sytuacji żywnościowej w latach 1976/77 zmiany i rysujące się tendencje na przyszłość zostały właściwie przedstawione w jego rozprawie oraz o przedstawienie punktu widzenia na rolę poszczególnych czynników pobudzających i hamujących rozwój międzynarodowej wymiany żywności. Odpowiadając habilitant podkreślił, iż jego zdaniem kształtująca się obecnie sytuacja żywnościowa na świecie jest zgodna z przewidywaniami przedstawionymi w rozprawie. Po trudnych latach 1972 - 1974 sytuacja na światowym rynku żywnościowym uległa znacznej poprawie w latach 1975/76. Przyczyniła się do tego poprawa warunków atmosferycznych oraz mobilizacja wysiłków idących w kierunku zwiększania produkcji żywnościowej dokonana po Światowej Konferencji Żywnościowej w 1974 r. Znacznie zwiększyły się plony zbóż, co umożliwiło uzupełnienie wyczerpanych w mię-

dzyczasie rezerw i pozwoliło niektórym krajom na zmniejszenie kosztownego importu. Pomimo to ceny zbóż nadal są wysokie, co wynika przede wszystkim stąd, że znaczna część przyrostu produkcji żywności następuje przy bardziej niż proporcjonalnym wzroście kosztów tej produkcji. Także w grupie żywności hodowlanej w skali światowej występuje w zasadzie jej dostatek i nic nie stoi na przeszkodzie, aby w razie potrzeby produkcja ta mogła w krótkim czasie wzrosnąć. Jednakże ceny mięsa na rynku światowym są nadal wysokie. Spowodowane jest to wysokimi cenami pasz, których produkcja i obroty międzynarodowe zmonopolizowane są w rękę kilku światowych potentatów. Odpowiadając na drugie pytanie habilitant stwierdził, że obecnie trudno mówić o istnieniu czynników pobudzających rozwój międzynarodowej wymiany żywności. Jedyny czynnik, jaki można by wymienić, to zwiększające się w skali światowej zapotrzebowanie na żywność. Istnieje natomiast wiele czynników ograniczających tę wymianę. Są to: czynniki ekonomiczne — wysokie ceny produktów żywnościowych na rynkach światowych spowodowane wysokimi kosztami produkcji oraz różnego rodzaju pociągnięciami spekulacyjnymi, a także trwająca od dłuższego czasu recesja gospodarcza krajów kapitalistycznych; czynniki polityczne — prowadzenie w wielu krajach i regionach polityki autarkii żywienia (np. EWG) oraz posługiwanie się żywnością jako środkiem wywierania nacisku politycznego; czynniki strukturalne — niemożność dokonywania zakupów żywności zgodnie ze wzrostem potrzeb ludności i przemianami w strukturze żywienia. Ponadto można wskazać na dalsze czynniki hamujące rozwój międzynarodowej wymiany żywnością, jak np. nawyki spożywania określonych produktów i trudności w przystosowaniu się do żywności innego rodzaju oraz wzrastające trudności transportowe. Różnorodność, jak i zwiększające się znaczenie tych czynników może w przyszłości pogłębiać się i stanowić jeden z głównych powodów ograniczających rozmiary i znaczenie światowego rynku żywności.

Doc. dr R. Gałęcki zapytał habilitanta, jak rozpatruje strukturę światowego rynku żywności, czy w kontekście potrzeb światowych, czy tylko z punktu widzenia biologicznego, gdyż pojęcie struktury „światowego rynku żywności” może być rozumiane bądź z punktu widzenia braku żywności dla podtrzymania bytu całej ludzkości bądź różnorodności potrzeb w podziale na grupy społeczne czy dochodowe. Odpowiadając doc. H. Wojciechowski stwierdził, że popyt na światowym rynku żywności należy rozpatrywać zarówno z punktu widzenia potrzeb biologicznych, a więc głównie ilościowych, jak i przy uwzględnieniu potrzeb jakościowych i asortymentowych. Takie też podejście zaprezentowano w rozprawie.

Z kolei doc. dr hab. H. Szulce zwróciła się do habilitanta o wyjaśnienie dwóch zagadnień: 1) pojęcie rynku łączy się z określonym terytorium. W pracy brak bliższego sprecyzowania, co należy rozumieć przez to pojęcie i jak na tym tle należy pojmować rolę cen; 2) żywność i produkcja rolnicza odgrywają coraz mniejszą rolę w tworzeniu dochodu narodowego. Mają natomiast znaczenie prestiżowe ze względu na potrzebę osiągnięcia samowystarczalności w tym zakresie. Czy zatem w warunkach dążenia do samowystarczalności żywienia będzie można mówić o światowym rynku żywności. Ustosunkowując się do pierwszego zagadnienia habilitant wyjaśnił, iż istnieje wiele definicji „rynku”, które podzielić można na definicje określające rynek w formie instytucjonalnej oraz jako zjawisko ekonomiczne. Dla potrzeb rozprawy należało przyjąć definicję drugiego typu. Za przyjęciem takiego określenia rynku przemawia to, że „światowy rynek żywności” jest najbardziej klasycznym „rynkiem bez granic”. Wynika to stąd, że przedmiotem obrotów na tym rynku są produkty jednorodne jakościowo, występujące niezależnie od miejsca ich wyprodukowania. Ponadto istnieją silne tendencje do ujednoczenia się cen na te produkty w skali światowej niezależnie od miejsca obrotu tymi produktami, przy czym podaż ich występuje równomiernie w ciągu całego roku, mimo że dobra te produkowane są w różnych regionach i w różnych okresach roku. Odpowiadając na drugie pytanie

doc. H. Wojciechowski stwierdził, że o malejącym znaczeniu produkcji rolniczej można mówić jedynie w odniesieniu do tych krajów, które znajdują się w stadium intensywnego rozwoju przemysłowego, co jednak nie zawsze oznacza, że w wartościach bezwzględnych udział produkcji rolnej w dochodzie narodowym tych krajów maleje. Natomiast w krajach rozwijających się produkcja rolna stanowi nadal najważniejszą część dochodu narodowego. Także w krajach rozwiniętych przemysłowo kompleks żywnościowy daje z reguły stały wartościowo wkład do dochodu narodowego. Zgadając się ze stanowiskiem doc. dr hab. H. Szulce, iż proces intensyfikacji produkcji żywności będzie kontynuowany, habilitant podkreślił, że nie oznacza to jednak aby udział kompleksu żywnościowego w dochodzie narodowym musiał maleć, lecz w określonych warunkach, przede wszystkim przy podejmowaniu prób rewizji dotychczasowej struktury gospodarczej niektórych krajów może nawet wzrastać. Oczywiście wzrost dążeń do samowystarczalności wyżywieniowej pociągać będzie spadek znaczenia światowego rynku żywności, pojmowanego jako jedność, na rzecz wzrostu znaczenia rynków regionalnych, w ramach których koncentrować się będzie — w miarę wzrostu specjalizacji produkcji — coraz większa część obrotów żywnością.

Następnie prof. dr Z. Zakrzewski poprosił habilitanta o zajęcie stanowiska w sprawie konsekwencji wynikających z kształtujących się tendencji na światowym rynku żywności dla potrzeb krajowej polityki żywnościowej. Odpowiadając doc. H. Wojciechowski wskazał na ścisłe związki między światowym rynkiem żywności a rynkiem krajowym i konieczność uwzględniania tendencji występujących na rynku światowym, na formowanie krajowej polityki żywnościowej. Obecne kształtowanie polityki żywnościowej w Polsce następuje właśnie pod wpływem zmian, jakie już dokonały się i nadal dokonują na światowym rynku żywności. Podjęte wysiłki intensyfikacji produkcji żywności w naszym kraju idą w dwóch kierunkach: 1) intensyfikacji własnej produkcji takich produktów rolnych, których import z uwagi na ich wielkość i wysokie ceny na rynkach zagranicznych w zbyt dużym stopniu obciąża nasz bilans handlowy; 2) intensyfikacji produkcji tych artykułów żywnościowych, których niedostatek występuje na rynku światowym i może się jeszcze powiększać, a w tych warunkach istniejące wysokie ceny uzyskiwane za ich eksport będą pokrywały deficyt bilansu handlowego. Podobne kierunki kształtowania polityki wyżywieniowej występują również w wielu krajach, co prowadzi do zwiększenia samowystarczalności wyżywieniowej tych krajów. Jednakże w rozprawie traktującej o przemianach strukturalnych występujących na światowym rynku żywności pojmowanym jako całość terytorialna, brak było podstaw do wyodrębnienia i szerszego omówienia polityki żywnościowej kształtowanej w Polsce, tym bardziej że nie różni się ona od podobnie kształtowanej polityki w innych krajach.

Z kolei prof. dr hab. J. Hołowiński zapytał, czy można używać określenia „światowy rynek żywności”. O ile bowiem często spotykamy się z określeniem rynek mięsa, kawy, pszenicy itp., o tyle określenie „rynek żywności” nasuwać może wątpliwości. Ustosunkowując się do tej kwestii habilitant stwierdził, że można mówić o stopniowaniu i agregowaniu pojęcia rynku światowego. Jeśli uznamy w znaczeniu przenośnym istnienie światowego rynku pszenicy, ryżu, wołowiny itp., to przyjęcie należy również istnienie w ujęciu bardziej zagregowanym rynku zbóż, mięsa, używek, a dalej światowego rynku żywności, jako najwyższej agregacji rynków poszczególnych produktów żywnościowych czy ich grup.

Następnie doc. dr hab. Z. Krasieński zwrócił się do habilitanta z zapytaniem, jak kraje biedne oceniają fakt importu zbóż przez kraje socjalistyczne. Odpowiadając doc. H. Wojciechowski zaznaczył, że deficyt zbóż występujący w niektórych krajach socjalistycznych nie jest w skali światowej czymś wyjątkowym i nie może świadczyć o ich niedomogach gospodarczych. Na przestrzeni ostatnich 30 - 50 lat w całym świecie nastąpiły w tym zakresie zasadnicze zmiany na skutek przemian społecznych oraz powszechnego dążenia do industrializacji. Do dzisiaj istnieje przekonanie,

że jedynie przez rozbudowę przemysłu określony kraj może wydzignąć się ze stagnacji gospodarczej, która z reguły występuje w krajach rolniczych. Powyższe stereotypy myślowe dopiero obecnie ulegają zmianom. Przykładem krajów, w których cały wysiłek rozwojowy skierowany został na uprzemysłowienie, są właśnie kraje socjalistyczne. Tempo tego rozwoju było i jest na tyle imponujące, że wiele krajów rozwijających się wybrało podobne drogi swego rozwoju. Do początków lat 70-tych zboża były tanie, podczas gdy produkty przemysłowe drogie. Nie występowały także trudności z nabywaniem żywności, ponieważ z reguły żywności tej produkowano w skali światowej zbyt wiele. Trudności, jakie na tym odcinku dotknęły kraje socjalistyczne, trzeba uznać za chwilowe. Groźba światowego kryzysu żywnościowego, gwałtowny wzrost cen i narastające trudności w uzyskaniu potrzebnych ilości zbóż z zewnątrz, pobudziły wysiłki w tych krajach na rzecz intensyfikacji produkcji żywności. Można oczekiwać, że przy wdrożeniu na tym odcinku zasad międzynarodowego podziału pracy i specjalizacji produkcji kraje socjalistyczne są w stanie stworzyć szybko własny samowystarczalny region żywnościowy.

Po udzieleniu odpowiedzi na pytania zadane w trakcie kolokwium habilitacyjnego, doc. H. Wojciechowski ustosunkował się do problemów poruszonych w recenzjach, m.in. takich zagadnień, jak ocena akcji pomocowych jako czynnika kształtującego światowy rynek żywnościowy, znaczenie polityki żywnościowej EWG, roli krajów socjalistycznych w kształtowaniu światowego rynku żywności oraz ocena stosunków własnościowych w rolnictwie krajów Trzeciego Świata.

W toku dyskusji nad przebiegiem kolokwium habilitacyjnego, w której głos wzięli prof. dr hab. J. Zaleski, prof. dr L. Jankowiak oraz doc. dr hab. Z. Krasieński, wysoko oceniono rozprawę habilitacyjną oraz wypowiedzi habilitanta.

Po zamknięciu dyskusji dziekan zarządził głosowanie nad wnioskiem w sprawie przyjęcia kolokwium habilitacyjnego doc. dra H. Wojciechowskiego. W wyniku tajnego głosowania kolokwium zostało przyjęte. W drugim tajnym głosowaniu Rada Wydziału Handlowo-Towaroznawczego Akademii Ekonomicznej postanowiła nadać doc. drowi H. Wojciechowskiemu stopień naukowy doktora habilitowanego nauk ekonomicznych.

Lechosław Józefiak

ROZSTRZYGNĘCIE

II KONKURSU NA NAJLEPSZE PRACE MAGISTERSKIE PRZYJĘTE NA WYDZIALE PRAWA I ADMINISTRACJI UAM W ROKU AKADEMICKIM 1977/1978

Sąd konkursowy w składzie:

przewodniczący — prof. dr habil. Kazimierz Kolańczyk, delegat dziekana Wydziału Prawa i Administracji UAM; wiceprzewodniczący — prof. dr habil. dr h.c. Alfred Ohanowicz, redaktor naczelny „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”; doc. dr habil. Anna Michalska, sekretarz naukowy Redakcji „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”; doc. dr habil. Włodzimierz Piotrowski i prof. dr habil. Andrzej Szwarz, delegaci Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM; postanowił jednomyślnie przyznać następujące nagrody i wyróżnienia:

Trzy równorzędne nagrody pierwszego stopnia po 5 tys. zł za prace: Dionizy Krzyżowicz a, „Organizacja i funkcje centralnych związków spółdzielczych”; Bronisław Oporowski, „Funkcje i skuteczność systemu kar umownych w kolejowym transporcie towarowym”; Krystyna Ziemięcin, „Wymóg zasadności wypowiedzenia stosunku pracy”.

Dwie równorzędne nagrody drugiego stopnia po 4 tys. zł za prace: Bronisław Dzido, „Zatrzymanie jako środek przymusu w polskim procesie karnym”; Mirosław Dziecielski, „Dzieciobójstwo”.

Dwie równorzędne nagrody trzeciego stopnia po 3 tys. zł za prace: Alina Borkowska, „Zasady ustalania dumpingu w odniesieniu do towarów z krajów socjalistycznych w świetle ustawodawstwa antydumpingowego Stanów Zjednoczonych”; Maciej Kocerka, „Odpowiedzialność nieletnich w świetle polskiego prawa karnego”.

Dwa wyróżnienia za prace: Teresa Pawlak, „Pozycja prawna terenowych organów władzy i administracji w Poznaniu”; Władysław Trawiński, „Prawna ochrona dóbr kultury w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem województwa leszczyńskiego”.

(K. K.)